

Ορισμός

Οι δευτερεύουσες χρονικές προτάσεις προσδιορίζουν χρονικά το περιεχόμενο της προσδιοριζόμενης (συνήθως κύριας) πρότασης και δέχονται άρνηση **οὐ** ή **μή**.

Εισαγωγή

Οι χρονικές προτάσεις εισάγονται:

α. Όταν δηλώνουν το προτερόχρονο,

- με τους χρονικούς συνδέσμους και τις χρονικές εκφράσεις: *ώς, ἐπεὶ, ἐπειδή, πρὶν (+ ἐγκλιση) και ἐπεὶ πρῶτον, ἐπεὶ τάχιστα κ.ά.,*
- με τις εμπρόθετες αναφορικές εκφράσεις: *ἐξ οὗ, ἐξ ὅτου, ἀφ' οὗ, ἀφ' ὅτου.*

π.χ. Οἱ δὲ πολέμιοι *ἐπεὶ* ἤσθοντο τὸ ὄρος ἐχόμενον, ἐγρηγόρεσαν.

Οὐ πρότερον ἐπαύσαντο, **πρὶν** αὐτὸν **ἐξημίωσαν**. (μτφρ. Δεν σταμάτησαν πριν, παρά αφού τον τιμώρησαν).

Φίλιππος, *ἀφ' οὗ* τὴν εἰρήνην ἐποίησατο, οὐ μόνον ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἀδικεῖ. (μτφρ. Ο Φίλιππος αφότου σταμάτησε τον πόλεμο, όχι μόνο ἑσας, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀδικεῖ).

β. Όταν δηλώνουν το σύγχρονο,

- με τους χρονικούς συνδέσμους: *ὄτε, ὁπότε, ἕως, ἔστε, ἄχρι, μέχρι, ἡνίκα, ὀπηνίκα,*
- με τα χρονικά επιρρήματα: *ὁσάκις, ὀποσάκις,*
- με εμπρόθετες αναφορικές εκφράσεις *ἐν ᾧ, ἐν ὅσῳ*

π.χ. **Ὄποτε** αὐτοῖς τοῖς ἀναβάσι πολλὰ πράγματα παρεῖχον οἱ βάρβαροι πάλιν καταβαίνουσιν.

Ὅσάκις κεχορήγηκε, πᾶσι τοῖς χοροῖς νενίκηκε.

Ἐν ὅσῳ περιεκομίζοντο τὰς ναῦς, Κερκυραῖοι(ἀπέκτεινον). (μτφρ. Ὅσο οδηγούσαν κυκλικά τα καράβια, οι Κερκυραῖοι(σκότωναν).

γ. Όταν δηλώνουν το υστερόχρονο,

- με τους χρονικούς συνδέσμους: *ἕως, ἔστε, ἄχρι, μέχρι, πρὶν + απαρέμφατο,*
- με εμπρόθετες αναφορικές εκφράσεις *μέχρι: οὗ, μέχρι ὅτου, ἄχρι οὗ, ἕως οὗ.*

π.χ. Ταῦτα ἐποίησεν, **πρὶν** ἀκοῦσαι περὶ τῆς βουλῆς. (μτφρ. Ἐκανε αυτά, πριν ακούσει σχετικά με την απόφαση).

(Οἱ Κερκυραῖοι) ἐπεκράτουν τῆς θαλάσσης ... **μέχρι οὗ** ἐστρατοπεδεύοντο ἐπὶ Ἀκτίῳ. (μτφρ. Οι Κερκυραῖοι ἦταν κυρίαρχοι της θάλασσας...ἕως ὅτου κατέλυσαν στο Ἄκτιο).

δ. με χρονικό σύνδεσμο + **ἄν** (αοριστολογικό): *ὅταν, ὁπότεν, ἐπᾶν, ἐπὴν, ἐπειδᾶν, πρὶν ἄν, μέχρι ἄν, ἕως ἄν, ἡνίκα ἄν.*

Τότε οι χρονικές προτάσεις σχηματίζουν μαζί με την κύρια πρόταση υποθετικό λόγο.

π.χ. **Ὅταν** μὲν εἰδῶ τοὺς ἐφόρους διαδεδοκότας τοῖς πλείστου ἀξίους τὰ κράτιστα, ἐπαινῶ. (μτφρ. Ὅταν καταλάβω ὅτι οι ἐφοροὶ ἔχουν μοιράσει στους πιο ἀξίους τα καλύτερα, ἐπαινῶ).

Χρονική βαθμίδα

Ὡς προς τη χρονική βαθμίδα οι χρονικές προτάσεις δηλώνουν:

α. **Το προτερόχρονο**, ὅταν η πράξη της χρονικής πρότασης προηγείται της πράξης της κύριας πρότασης.

β. **Το σύγχρονο**, ὅταν η πράξη της χρονικής πρότασης είναι σύγχρονη με την πράξη της κύριας πρότασης.

γ. **Το υστερόχρονο**, ὅταν η πράξη της χρονικής πρότασης είναι μεταγενέστερη της πράξης της κύριας πρότασης.

Παρατηρήσεις:

1. Ο χρονικός «ὄτε» εκθλίβεται σε ὄτ' (ὄχι ο ειδικός ὄτι).
2. Ο χρονικός σύνδεσμος «ὄτε» **δεν εισάγει χρονική πρόταση** στις στερεότυπες εκφράσεις: **ἔστιν ὄτε** (= κάποτε, μερικές φορές), **οὐκ ἔστιν ὄτε** (= ποτέ), **οὐκ ἔστιν ὄτε** (= πάντοτε), **ὄτε μὲν - ὄτε δὲ** (= ἄλλοτε μὲν – ἄλλοτε δε), **ὄτε μή** (= εκτός εἰν), **ἐνίοτε** (= κάποτε), ἀλλὰ ἔχει επιρρηματική σημασία

π.χ. Γίνονται δὲ ἐξ αὐτῶν **ἔστιν ὄτε** καὶ τύραννοι. (μτφρ. Γεννιούνται καὶ ἀπὸ αὐτοῦ κάποτε καὶ οἱ τύραννοι).

Οι χρονικές προτάσεις εκφέρονται με:

- **Οριστική**, όταν δηλώνουν το πραγματικό γεγονός.
π.χ. Ἐπεὶ ὄρθρος ἦν, Λύσανδρος ἐσήμανεν εἰσβαίνειν εἰς τὰς ναῦς. (μτφρ. Ὄταν ξημέρωσε ἔδωσε σήμα (στα πληρώματα) να επιβιβάζονται στα πλοία).
- **Υποτακτική** (και αοριστολογικό ἄν), όταν δηλώνουν το προσδοκώμενο ή το αόριστα επαναλαμβανόμενο.
- **Ευκτική**, όταν δηλώνουν αόριστη επανάληψη στο παρελθόν ή απλή σκέψη.
- **Ευκτική του πλαγίου λόγου** όταν εξαρτώνται από ρήμα ιστορικού χρόνου.
π.χ. Σπονδὰς ἐποίησαντο, ἕως ἀπαγγελθείη τὰ λεχθέντα εἰς Λακεδαιμόνα. (μτφρ. Ἐκαναν ανακωχή, όταν ανακοινώθηκαν ὅσα εἶχαν ειπωθεῖ στη Σπάρτη).

Χρονικές υποθετικές προτάσεις (Χρονικοῦποθετικές)

1. Οι χρονικές προτάσεις που εκφέρονται με υποτακτική ή ευκτική είναι χρονικές υποθετικές προτάσεις.

Αποτελούν την υπόθεση και η κύρια πρόταση την απόδοση και σχηματίζουν τους παρακάτω υποθετικούς λόγους:

Χρονική πρόταση = Υπόθεση		Κύρια πρόταση = Απόδοση	->	Υποθετικός λόγος
Εισάγεται:	Εκφέρεται:	Εκφέρεται:		Δηλώνει:
ὅταν, ὀπόταν, ἐπὶάν, ἐπειδὴν	υποτακτική	i) οριστική μέλλοντα (σπ. προστακτική) ii) οριστική ενεστώτα ή γνωμικό αόριστο.	->	i) προσδοκώμενο ii) αόριστη επανάληψη στο παρόν ή στο μέλλον
χρονικός σύνδεσμος	ευκτική	iii) δυνητική ευκτική iv) οριστική παρατατικού ή δυνητική οριστική αορίστου	->	iii) απλή σκέψη του λέγοντος iv) αόριστη επανάληψη στο παρελθόν

π.χ.

- προσδοκώμενο: Ἐπειδὴν ἔλθωσιν, ἔξομεν τὰ ἐπιτήδεια. (μτφρ. Ὄταν ἔλθουν, θα ἔχουμε τα αναγκαία).
- αόριστη επανάληψη στο παρόν ή στο μέλλον: Ἡμεῖς ἐπειδὴν πυθώμεθα τι γιγνόμενον, τηνικαῦταθορυβούμεθα καὶ παρασκευαζόμεθα. (μτφρ. Εμεῖς ὅταν μαθαίνουμε ὅτι συμβαίνει κάτι, τότε ανησυχούμε και λαμβάνουμε μέτρα).
- απλή σκέψη του λέγοντος: Ὄποτε βουληθείητε, οὐ χαλεπῶς εἰρήνην ἂν ποιήσαιτε. (μτφρ. Ὄταν θέλετε, θα μπορέσετε να κάνετε ειρήνη).
- αόριστη επανάληψη στο παρελθόν: Ἐπεὶ πλησιάζοιεν οἱ ἵπποι, ταῦτόν ἐποίουν. (μτφρ. Ὄταν πλησίαζαν τα ἄλογα ἔκαναν το ἴδιο).

2. Μερικές φορές περιέχεται υπόθεση και σε χρονικές προτάσεις που εκφέρονται με οριστική και σχηματίζουν με απόδοση την κύρια πρόταση τους παρακάτω υποθετικούς λόγους:

Χρονική πρόταση = Υπόθεση		Κύρια πρόταση = Απόδοση	->	Υποθετικός λόγος
Εισάγεται:	Εκφέρεται:	Εκφέρεται:		Δηλώνει:
χρονικός σύνδεσμος	Οριστική	i) κάθε ἔγκλιση	->	i) πραγματικό
	Οριστική ιστορικού χρόνου	ii) δυνητική οριστική ιστορικού χρόνου	->	ii) μη πραγματικό ή αντίθετο του πραγματικού

π.χ.

- i. πραγματικό: **Όποτε** τις λέγει περι ἀρετῆς, οἱ παῖδες **ἤκουον**. (μτφρ. Κάθε φορά που κάποιος μιλά για την αρετή, τα παιδιά άκουγαν).
- ii. μη πραγματικό ή αντίθετο του πραγματικού: Οἱ δ' ἄρχοντες ἐβασάνιζον ἂν **μέχρι οὐ αὐτοῖς ἐδόκει**. (μτφρ. Οι άρχοντες θα βασάνιζαν όσο χρόνο φαίνονταν σ' αυτούς σωστό).

Η σύνταξη του χρονικού συνδέσμου «πρὶν»

Ο χρονικός σύνδεσμος «πρὶν» συντάσσεται με **έγκλιση** όταν η κύρια πρόταση είναι αρνητική και με **απαρέμφατο** όταν η κύρια πρόταση είναι καταφατική.

Ειδικότερα:

- **πρὶν + οριστική** όταν δηλώνει το πραγματικό (πρὶν = παρά αφού,έως ότου + οριστική). Δηλώνει **το προτερόχρονο** ως προς την πράξη της κύριας πρότασης.

π.χ. Καὶ οὐκ ἐξεβίβασεν ἐκ τῶν νεῶν πρότερον **πρὶν αὐταὶ ἤκον**. (μτφρ. Και δεν αποβίβασε (τους ναύτες) από τα πλοία πρωύτερα παρά μόνο αφού αυτοί ξαναγύρισαν).
Ἦγούμην ἀνὴρ τῶν ἐκεῖ μέγιστος, **πρὶν μοι τύχη τάδε ἐπέστη**. (μτφρ. Νομιζόμουν άντρας σπουδαιότατος από τους πολίτες εκεί, μέχρι που έπεσε πάνω μου τέτοια τύχη).

- **πρὶν + υποτακτική** (με ή χωρίς ἂν αοριστολογικό), οπότε είναι χρονική υποθετική πρόταση και σχηματίζει υποθετικό λόγο που δηλώνει:

- i. Το προσδοκώμενο, όταν η κύρια πρόταση εκφέρεται με οριστική μέλλοντα

π.χ. Μὴ ἀπέλθητε, **πρὶν ἀκούσητε**. (μτφρ. Να μη φύγετε, προτού με ακούσετε).

- ii. Αόριστη επανάληψη στο παρόν ή στο μέλλον, όταν η κύρια πρόταση εκφέρεται με οριστική ενεστώτα ή γνωμικό αόριστο.

π.χ. Οὐδὲ [...] προορᾷτ' οὐδέν, **πρὶν ἂν [...] γιγνόμενόν τι πύθησθε**. (μτφρ. Ούτε μπορείτε να προβλέπετε τίποτα [...] προτού μάθετε ότι κάτι [...] συμβαίνει αυτή τη στιγμή).

- **πρὶν + ευκτική του πλαγίου λόγου** μετά από εξάρτηση από ρήμα ιστορικού χρόνου.

π.χ. Κύρος **ὑπέσχετο** τοῖς Ἑλλήσι μὴ πρόσθεν παύσεσθαι, **πρὶν αὐτοὺς καταγάγοι οἴκαδε**. (μτφρ. Ο Κύρος υπόσχονταν στους Έλληνες να μη παύσει προηγουμένως, πριν να επαναφέρει αυτούς στην πατρίδα).

- **πρὶν + απαρέμφατο** (όταν η κύρια πρόταση είναι καταφατική).

Δηλώνει το υστερόχρονο ως προς την πράξη της κύριας πρότασης. Το «πρὶν» με απαρέμφατο μεταφράζεται: «προτού να», «πριν να» + υποτακτική.

π.χ. Κλέων οὐ βουλόμενος μάχη διαγωνίσασθαι **πρὶν οἱ καὶ τοὺς βοηθοὺς ἤκειν**... (μτφρ. Ο Κλέων μη θέλοντας να αναμετρηθεί σε μάχη προτού του έρθουν οι ενισχύσεις...).

Συντακτικός ρόλος

Η χρονική πρόταση λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της χρόνου στο ρήμα της πρότασης, από την οποία εξαρτάται.

π.χ. Ἐπεὶ δὲ ὁ Κριτίας ταῦτα ἤκουσεν, ἀπῆλθεν. (μτφρ. Αφού ο Κριτίας άκουσε αυτά, έφυγε).